

středkovali mezi obmezenostmi dne a všeobecnými duchovými statky národními a hájili jich od útisku chvíle, žel příliš utilitářsky naladěné! Jak často stalo se, že zaběhlo-li se odbornictví vědecké do slepé uličky, ozdravovací podnět přišel zvenčí, od neoborníka! A bude tomu tak i v dnešní politické bídě české, která jest následkem krátkozrakého egoismu stranického, požirajícího nakonec sama sebe. Zde mohou pomoci jen dalekozrací, t. j. duchové universální, kteří dají rozpomenouti se na základní potřeby všenárodní, kteří podnítní revisi, zjednodušení, sestup ku pramenům!

Proto stranám zvoucím nás, kulturní politiky, abychom vstoupili do některé z nich a odtamtud starali se o nápravu v nich, jest odpověděti, že pohltily již dosti inteligence, aniž jim to prospělo; a ne jeden kulturní politik stal se v nich na konec buď politickým l'art pour l'artistou nebo dokonce hrubým a slepým politikářem-žoldákem. Vestigia terrent! A jmenovali určitá jména jest opravdu zbytečné; tak jsou četná. Úkol inteligence kulturní jest, aby neomýlena pokřikem stranickým stála na vyšší věži než jest bašta stranicví, viděla dále a učila viděti dále. I to jest funkce politická a v některých dobách dokonce funkce po výtee politická; to tehdy, kdy politika zbahněla se v samopašných stranách v politikářství a někdejší bojovníci zvrhli se v žoldáky.

Pomník Hany Kvapilové

Vzpomínal jsem v těchto dnech na to, co řekl mně kterýsi významný Francouz, když jsem s ním, deset let po smrti mistrově, hovořil o mravním působení Stéphanu Mallarmé v současném světě básnickém. „Cítíme jeho váhu teprve od jeho smrti plně a den ze dne plněji; jeho přítomnost mezi námi jest dnes větší než byla za živa.“ Myslím, že tato krásná jistota platí pro všechny tvůrčí lidi, kteří za živa žili utajeni v zášti a nenávisti jako v chladném mraku — vykulují se z něho v plnou přítomnost, až když jej bylo rozrazilo a odplavilo jejich posmrtné záhrobní slunce. Bývají to vždycky zjevy ušlechtilé a duchově složitě, povznesené nad pouhou elementárnost smyslnosti; i když odumře jejich doktrína, žije ještě jejich dílo, a zchladne-li i to, žhne ještě dlouho příklad jejich mravního heroismu. Z tohoto rodu byla Hana Kvapilová; zjev mezi herci zcela výjimečný, byla ještě mnohem větší osobnost než umělkyně; u herců, opakují, bývá tomu naopak, a jejich výkony jevištní podávají, opisují a uzavírají je zpravidla úplně — vyžívají se úplně ve chvíli a vyžívají se v ní nad sebe: v napětí chvíle, vybičování ve všech svých nervech vzrušujícím stykem s obecnstvem, dávají více, než mají. Hana Kvapilová, ačkoliv herečka každým coulem, vynikala nad ně všechny tím, že nezpodobovala jen život, nýbrž ztělesňovala sám jeho harmonický řád, jak se ho zmocnila nejprve orgány ryze lidskými a jak si jej přivlastnila v duchový majetek prožitím ryze osobním; a v tomto smyslu plnila poslání a dala příklad, které zasáhly mnohem dále, než kam vniká jinak umění jevištní.

Pomník Štursův, postavený Haně Kvapilové o sedmém výročí jejího úmrtí v Kinské nedaleko Musea národopisného soukromou akcí, obmezenou pietně a taktně na nejbližší kruh přítelkyň a přátel zvěčnělé velké umělkyně, jest dílo ušlechtilé klidné, naleznouví šťastnou rovnováhu mezi portrétovou věrností a monumentální stylovostí.